

Nicsak, ki beszél?

Nyerges Gábor Ádám: *Sziránó*

SZEKERES SZABOLCS

Nincs abban semmi meglepő, hogy a legtöbbszörben olyannyira élénkek az emlékek a kisgyermekkorral kapcsolatban, hiszen a legfontosabb szocializációs és nevelési terepnek számító általános iskola olyan, akár a könnyen terjedő ragályos betegség, előbb vagy utóbb mindenkinek túl kell esnie rajta. Valóban nehezen felejthetők az érzelmileg frusztrált, szexuálisan elhanyagolt, az egész világra ellenségesen tekintő tanárok, a csemetéik valódi képességeit még csak hírből sem ismerő (pedagógus) szülők, a kezdő lépések a másik nem kegyeinek elnyeréséhez vezető úton, a délutáni összecsapások a focipályán, az életre-halálra menő golyózások az órák közötti szünetekben, és még annyi minden, hogy megemlíteni is képtelenség lenne.

Az már egy másik kérdés, hogy ki hogyan viszonyul az átélt eseményekhez, amelyek annak idején olyannyira fontosnak látszottak. Azonban amint deresedik a halánték, vagy éppen hullik a haj, inkább csak a szépre emlékezünk, vagy ha nem, akkor valamiképpen a legtöbb kalandnak mégiscsak a humoros oldala ködlik fel a tudatunkban.

Nyerges Gábor Ádám *Sziránó* címmel írt első prózai próbálkozása sem kivétel a fentiek alól, hiszen humorral és iróniával tekint vissza az általános iskolás évekre.

A regénnyel kapcsolatos első reflexió a meglepetésé, mert mind a

fűlészöveg, mind Darvasi Ferenc a hátoldalon olvasható ajánlója kisregényként definiálja a Fiatal Írók Szövetsége gondozásában megjelent kötetet. Jelen sorok írója nem érti, hogy miért kell erőltetni a műfaji meghatározást, ráadásul egy 233 oldalas, igen sok szereplőt mozgató szöveg ugyan mitől lenne kisregény. De nem ez a fontos, hanem sokkal inkább az, hogy egy kétségtelenül ígéretes írói pálya kezdetének lehetünk tanúi, még akkor is, ha a *Sziránó* nem mentes a hibáktól.

Nyerges Gábor Ádám regényében nehezen meghatározható, és éppen ettől izgalmas, sőt elgondolkodtató a narrátor és a főszereplő kapcsolata. A dőlt betűvel szedett, jóval rövidebb részek a főszereplő Sziránó reflexiói, emléktöredékei és megjegyzései, míg a szöveg sokkal nagyobb részét kitevő normál betűvel szedettek a narrátor által írt kiegészítések és továbbírások. Az elbeszélő és főszereplő valószínűleg egy osztályba, vagy legalábbis egy évfolyamra járhatott, de most már nincsenek közeli kapcsolatban, nem találkoznak oly sokszor, hiszen a narrátor többször utal arra, hogy vajon Sziránó mit szólna az általa írottakhoz. Legalábbis sokáig, egészen az utolsó fejezetig ezt hiheti a gyanútlan olvasó. Itt ellenben az olvassuk, hogy Sziránó egy kéziratral jelentkezett az elbeszélőnél, amelyben konzekvensen ugyanúgy hívja a főszereplőt, akárcsak a narrátor. Szóval, akkor kinek a regényét is olvassuk, és kivel történnek meg a kalandok? Olvasó legyen a talpán, aki el tudja dönteni. A végig lebegtetett eldöntetlenség, majd a zárlatban a végső elbizonytalanítás kifejezetten jól tesz a regénynek.

Ákárhogy is hívják valójában a főszereplőt, a regény hajszálpontosan ábrázolja egy általános iskolás osztály képlékény, roppant gyors ütemben változó hatalmi viszonyait. A *klónrobotok bukott királya* című fejezetben nagyszerűen rajzolódik ki a folyamat, amelynek során a feltétlen egyedulalomra törő Tomtomból az osztály piszkálódásainak céltáblája és balekja válik. Hasonlóan nagyszerű az a jelenet, amelyben Sziránó eljátszik a gondolattal, hogy most az egyszer, úgy isten igazából megmondja a magáét a komplexusokkal terhelt, elviselhetetlen osztályfőnöknőnek, „a” Viviennek, de aztán valahogy, mert mindig ez történik az ilyen elszigetelt, bár teljesen jogos lázadásokkal, letesz róla.

Nyerges látszólag jelentéktelen szituációkat olyannyira izgalmasan, részletezően tud megírni, hogy azok fontossá válnak a regény egésze szempontjából is. Erre példa a szépen felépített *A flörtelmi gúzs* című fejezet, amelynek az erdei iskolában játszódó jelenetei megbocsátó humorral és roppant hatásosan tudósítanak Dóri, Timi és Sziránó gyorsan múló szerelmi háromszögéről.

A *Sziránó* feszültségét a monstre mondatok, és az a tény adja, hogy a címszereplő egy általános iskolás kisfiú. A szöveg megalkotottsága, igényessége kétségtelenül tehetséges prózaírót mutat, ám a kacskaringós, több soros mondatok és az azokban feltűnően sokat használt zárójelek

nem könnyítik meg a dolgunkat. Nemegyszer többször neki kell futnunk a bekezdéseknek, az egymásnak sokszorosán alárendelt mondatok nem használnak a szöveg humorának és a nyelvi játékoknak sem.

Különösen a regény első felében nem működik úgy az irónia, ahogy kellene. A hosszú mondat sebészkes gyanánt hasít a körkörös szerkezetű, állóképszerű elbeszélésbe, például Krasznahorkai László prózájában. Ám Nyerges Gábor Ádám körülményes, zárójelekkel nehezített mondatai néhol blokkolják a humort, mivel mire nagy nehezen a végére érünk az egységeknek, már szétesik, darabjaira hullik a befogadó figyelve. Így a humor helyett többször erőltetetten tautologikus szöveggel szembesülünk, amely így inkább vicceskedő, semmint vicces, és homályos, ahelyett hogy hatásos, a poénokkal jobban gazdálkodó mondatokkal operálna. Íme, egy gyöngyszem:

„Ugyanis, mivel »az iskola különleges figyelmet fordít a spórolásra és a gyermekek közösségi szellemének kialakítására«, aki nem használt fel valamit teljesen, vagy egyszerűen csak maradt neki, a közösségi szellem érdekében önként kötelezően bele kellett, hogy tegye a tartalékdobozba, ahonnan az előbb nyilvánosan, alaposan megszégyenített (ez az eljárás úgy látszik, osztályfőnök-független szokás volt Sziránó iskolájában) »nemtörődöm, feledékeny, iskolai kötelezettségeikre elégtelen mértékű figyelmet, tanórára hiányos felszereléssel érkező, ebből következően nagy valószínűséggel felkészületlen, órai feladatuk hiánytalan teljesítésével, illetve az ehhez szükséges, elégséges mennyiségű gyakorlással otthon nem foglalkozó, az osztály munkáját ezáltal súlyosan hátráltató« hétévesek válogathattak, bár a sor végére maradók legtöbbször csak pár gyűrött kockás lapot, egy-két életlen ollót és törött vonalzót találtak.” (45.)

Vélhetően többet nyerne a szöveg azzal, ha a hosszú mondatok kiszámítottasága helyett a cselekményre figyelne az író.

A hosszú mondatok általában a történet vagy történetek elmondhatósága, a nyelvi kifejezőerő intenzitásának növelése szempontjából fontosak. Egy alapvetően kisiskolások között játszódó történetben, amely csak ritkán lendül túl a kamaszkor apró-cseprő ügyein, így nem hatol ontológiai mélységekbe, ahogy például az *Iskola a határon* tette, a világon semmi elmondhatatlan nincsen. A Wittgenstein alapján definiálható Thomas Bernhard-i kétely a nyelvben, az elmondhatatlan elmesélése nem működik a narratív szerkezetben, ami még nem lenne gond, de mindennek még csak a paródiáját sem érzékelni, amely már nagyobb probléma a humorosnak szánt regényben.

A regény második fele jóval letisztultabb, egyszerűbb nyelvi eszközöket működtet. A legformátumosabb szöveghelyeken az elbeszélő a kisiskoláskor bonyodalmaival jóval meghaladva a lét meghatározására, és magyarázatára törekszik:

„A halálnak mindenképpen csendesnek kell lennie. Fő értelme, hogy megszakítja, mit megszakítja, észrevétlenül lekeveri ezt az állandó, idegesítő, elviselhetetlen belső narrációt. Ezt, hogy folyton-folyvást, kötelező jellegű beszédkényszerrel le kell követni mindent. Hogy nincs egy perc nyugalom.” (209.)

A narrátor „Karinthy Frigyes első számú földi helytartójaként” határozza meg Sziránót. Ezzel igen igazságtalan összefüggésbe helyezi magát a regény, hiszen innentől kezdve az olvasó tudattalanul is mindent a nagy elődhöz mér, és bizony, ahogyan azt előre sejteni lehetett, nem a legjobban kerül ki Nyerges az összehasonlításból. Egyrészt a nyugatos elődre nem igazán jellemzőek a nyakatekerten hosszú mondatok, másrészt Karinthynek találóbbr, elevebb a humora.

A könyvborítón egy valamikori farsang elmosódott szereplői láthatók. A fénykép negatívján a beöltözött gyerekek között hosszabb szemlélődés után piros orrú bohócot, szakállás muzsikot, és tévékészüléknek öltözött nebulót is felismerhetünk. Valahogy így vagyunk a gyermekkorral: hiába élénkek az emlékek az egészet tekintve, egyre több részlet hullik ki az emlékezet rostáján. Nyerges Gábor Ádám kétségtelenül jó érzéssel választott témát a prózai bemutatkozáshoz, hiszen a jelenkori magyar irodalom nem hemzseg a gyermekort górcső alá helyező, frappáns humorú regényektől. Ám a gyakorlati megvalósítás kissé hullámvóra sikerült, mert a hosszú mondatos forma és a tartalom nem mindig harmonizál egymással.

(Fiatal Írók Szövetsége, Budapest, 2013)

